

KİTAP ANALİZİ: ERMENİ SUÇLAMALARI VE GERÇEKLER

Ali Murat TAŞKENT

Analist (2015-2017)

Analiz No : 2015 / 16

03.07.2015

Kitap Adı: Ermeni Suçlamaları ve Gerçekler

Yazar: İlker Başbuğ

Yayınevi: Remzi Kitabevi – Nisan 2015

ISBN: 978-975-14-1671-1

Dil: Türkçe

Sayfa Sayısı: 240

Eski Genelkurmay Başkanı Emekli Orgeneral İlker Başbuğ tarafından kaleme alınan Ermeni Suçlamaları ve Gerçekler başlıklı kitap, Remzi Kitabevi tarafından Nisan 2015te yayınlanmıştır. Sayın Başbuğ kitabında 1915 tehcirini, tehcir kararının alınma sürecini ve sonuçlarını incelemekte, Ermeni soykırımı söylemini masaya yatırmakta ve Ermeni sorunu hakkındaki tespit ve değerlendirmelerini yazmaktadır.

Amacının karmaşık bir konu olan Ermeni meselesi hakkında kolay okunabilen ve herkesle tartışabilecek seviyede bilgiyle donatabilecek bir kitabı okuyuculara sunmak ve Ermeni konusuna ilişkin bilgilerini ve önerilerini okuyuculara aktarmak olduğunu belirten Başbuğ, kitabını üç bölüme ayırmıştır. İlk bölümde Ermeni konusunun tarihi geçmişini ve bu bağlamda soykırım kelimesini incelemektedir. İkinci bölümde ise Ermeni tezinin referans kitapları olan *Mavi Kitap*, *Büyükelçi Morgenthaunun Öyküsü* ve Aram Andonianın *Naim Beyin Anıları*nı masaya yatırmaktadır. Son bölümde ise vardığı sonuçları, konu hakkındaki değerlendirmeleri ve önerilerini okuyucularla paylaşmaktadır.

Öncelikle İlker Başbuğ, Osmanlı yönetiminin 1915 yılında tehcir kararını almak zorunda

kaldığına dikkat çekmiştir. Balkanlardaki siyasi ve askeri gelişmelerin Ermeni milliyetçiliğini teşvik ettiğini, Doğu Anadoludaki misyoner faaliyetleri ve Batı ve Rusyanın kışkırtmasının da etkisiyle 19. Yüzyılın ikinci yarısından sonra Ermenilerde bağımsız bir Ermenistan devleti kurma fikrinin doğduğunu, bu amaca yönelik olarak da Ermenilerin örgütlenip birçok isyan çıkardığını ve terör eylemlerinde bulunduğunu belirtmiştir. Ermenilerin Rus ordusunun yanında Osmanlıya karşı hem cephe hem de çete savaşı yürütmelerinin ve cephe gerisinde orduya ve Müslüman halka yönelik terör eylemlerinin ve isyanlarının şiddetlenmesinin, Osmanlı yönetiminin tehcir kararını almasını zorunlu kıldığını vurgulamıştır.

Kitapta, bir savaş zorunluluğu olarak tehcirin başlangıçta savaş cephelerinin güvenliğini doğrudan doğruya tehlikeye düşürecek bölgelerde uygulandığı, daha sonra Ermeni ayrılıkçı faaliyetlerinin başka bölgelere yayılmasıyla kapsamının genişlediği ancak hiçbir zaman bütün Ermenileri kapsamadığının altı çizilmiştir.[1] Ermenilerin sırf Ermeni oldukları için tehcir edilmediği ve Katolik ve Protestan Ermenilerle, İstanbul, Aydın (İzmir dahil) ve Kütahya Ermenilerinin vs. tehcire tabi tutulmadıklarına dikkat çekilmiştir. Osmanlı hükümetinin tehcir sırasında Ermeni kafilelerinin can ve mal güvenliğine yönelik tedbirler de aldığı ancak uygulamada eksiklikler ve hatalar sebebiyle, savaş koşulları, çete saldırıları, salgın hastalıklar gibi nedenlerle Ermenilerin kayıplar verdiği belirtilmiştir. Tehcir sırasında kusuru ve ihmali bulunan yetkililerinin Osmanlı devletince yargılandığı, suçlu bulunanların da mahkum edildiği belirtilmiştir. Başbuğ böylece bütün Ermenileri tehcir kapsamına almayan, tehcire tabii tuttuğu Ermeni vatandaşlarının can ve mal güvenliğini sağlamaya çalışan, bu konuda ihmali ve hatası olan kendi memurlarını yargılayan ve mahkum eden Osmanlının soykırım yapamayacağını ve de yapmadığını ortaya koymaktadır.

İlker Başbuğ kitabında 16 Mart 1921 tarihli Moskova Antlaşması, 13 Ekim 1921 tarihli Kars Antlaşması ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Antlaşması ile Türkiye-Ermenistan sınırlarının belirlendiğine, iki ülke arasındaki sorunların kapandığını ve Türkiye Cumhuriyetine Osmanlı devletinden herhangi bir yükümlülük intikal etmediğini vurgulamıştır. Ancak Ermenistanın sorun yaratan taraf olduğunu, amaçlarının gerçeğin aksine soykırıma uğradıklarını dünyaya kabul ettirerek, Türkiye Cumhuriyetinin Osmanlı devletinin devamı olarak göstermek suretiyle tazminat ve toprak talebinde bulunma yolunu açmayı amaçladıklarını ifade etmiştir.

Kitapta, Ermenilerin soykırım iddiasını kanıtlayamadıkları için de kayıp rakamını artırdıkları, gerçek dışı rakamlar vererek dünya kamuoyunu yanlarına çekmeye çalıştıkları belirtilmiştir. Ermeniler tarafından ileri sürülen 1.500.000 gibi o dönemde Osmanlı topraklarındaki toplam Ermeni nüfusundan bile yüksek rakamların aksine, tehcir sırasında hayatını kaybedenlerin 300.000i geçemeyeceği ortaya konmuştur.[2] Bu ölümlerin de tehcir dışı nedenler, özellikle hastalıklar sebebiyle gerçekleştiğinin altı çizilmiştir. Ayrıca Ermenilerin yaşadığı zorlu şartların Osmanlılar için de geçerli olduğu, iki tarafında büyük kayıplar verdiği, bu yüzden de yaşanan acıların ortak olduğu belirtilmiştir.

Ermenilerin iddialarının kanıtlanamaması üzerine Ermeni tezlerini desteklemek için bazı özel propaganda çalışmalarının yapıldığı belirtilmiştir. Kitapta, bu çalışmalardan en öne çıkan ve özellikle yurtdışında çoğu zaman Ermeni tezlerini savunanların en önemli kaynak

olarak gösterdiği üç kitap incelenmiştir: *Mavi Kitap*, *Büyükelçi Morgenthaunun Öyküsü* ve Aram Andonianın *Naim Beyin Anıları.* Bu kitapların dünya kamuoyunda bir algı oluşturmaya yönelik propaganda amaçlı yazıldıklarını, ikinci ve üçüncü elden toplanan, doğruluğu kontrol edilmemiş ya da uydurma bilgiler içerdiği ortaya konmuştur.

Soykırımın hukuki boyutunun da incelendiği kitapta, 1915 olaylarının neden hukuken soykırım olarak nitelendirilemeyeceğine dair çeşitli hususlar ortaya konmuştur. İlker Başbuğun dikkat çektiği en önemli husus, Birleşmiş Milletler tarafından imzalanan Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşmeye göre soykırım suçunun oluşması için milli, etnik, ırki ya da dini grupları yok etme iradesinin varlığının gerekliliğidir. 1915 tehcirinde bu iradenin varlığına işaret eden yazılı veya sözlü bir beyanın bulunmadığına, bu iradenin varlığının kanıtlanamadığı, dolayısıyla soykırım suçunun varlığının hukuken de ileri sürmenin mümkün olmadığına işaret etmiştir.

Türkiyenin Ermeni Soykırımı iddialarına karşı uygulaması gereken politikalar ve stratejilere de değinen Başbuğ, bağımsızlık bildirgesinde ve Anayasasında soykırımın kabul ettirilmesi hedefi bulunan ve Batı Ermenistan ibaresini kullanarak Türkiye topraklarında bir şekilde gözü olduğu anlaşılan Ermenistanla görüşmeler yoluyla problemleri çözmenin anlamsız olduğunu belirtmektedir. Bu sebeple, iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesinde ilk adımın Ermenistan tarafından atılması gerektiğini vurgulamıştır. Türkiyenin tek taraflı olarak tehcir esnasında gerçekleşenlerden ötürü özür dilemesinin hatalı olacağını ifade eden Başbuğ, yapılan hataların sonucunda iki tarafından da acılar çektiğini ve eğer özür dilenecekse, bu özür dilemenin iki taraflı olması gerektiğini belirtmiştir.[3] Dolayısıyla Ermenistanın önce anayasasında ve bağımsızlık bildirgesinde de yer alan iddialarından vazgeçmesi, ondan sonra da ortak acıların kabulüyle ilişkilerin düzeltilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ancak bu süreçte, Ermenistanla birçok sorunu olan Azerbaycanın da göz önünde bulundurulması ve Azerbaycanın yanında olunması gerektiğini vurgulamıştır.

İlker Başbuğ ayrıca Ermeni iddialarına karşı Türkiyenin yurtiçi ve yurtdışı kamuoyu oluşturma ve lobi faaliyetlerinin eksik kaldığına değinmiştir.[4] Türkiyenin argümanlarını ve tarihi ve hukuki gerçekleri ortaya koyabilmesi için bu tip faaliyetlere daha çok önem vermesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu hususta ilk adımının da hem yurtiçinde hem de yurtdışında Türk vatandaşlarının bilinçlendirilmesi olduğunu vurgulamıştır. O dönemde gerçekte ne olduğu, Türk ve Müslümanların ne gibi acılar çektiği hakkında yeterince bilgi sahibi olunmadığının, dolayısıyla eğitimin çok önemli olduğunun altını çizmiştir. Ayrıca yurtiçi ve yurtdışında Türk vatandaşların örgütlenmesinin önemine dikkat çekmiştir. Ermeni lobisinin ve diasporasının diğer ülke parlamentolarında aldırdıkları Ermeni Soykırımına ilişkin kararlar ve bunu bir baskı aracı olarak kullanmaları göz önüne alındığında, lobicilik ve kamuoyu oluşturma faaliyetlerinin önemi ortaya çıkmaktadır.[5]

Bugün Türkiyede ve dünyada maalesef Ermeni konusu yeterince bilinmemekte ya da yanlış bilinmektedir. Ermenilerin o dönemde Türk ve Müslüman halka yönelik yaptığı eylemlerin ne olduğu, tehcir kararının ne sebeple, ne şartlarda ve ne amaçla alındığı hiç konuşulmamaktadır. O dönemde bütün halklar acılar çekmiştir ancak Başbuğun kitabında da ifade ettiği gibi, insan ve toprak olarak en büyük kayıpları Türkler vermiştir. Maalesef bu gerçekler dünya kamuoyuna ulaştırılamamaktadır. Bir taraf gerçekleri bilmeden suçlamalar yaparken, öbür taraf konuyu yeterince bilmediğinden bu iddialara karşı

gerçekleri ortaya koyamamaktadır.

Ermeni Suçlamaları ve Gerçekler yapıtı bu bakımdan önemlidir. Sayın İlker Başbuğ, ilgili kaynaklardan faydalanarak, yukarıda da değinilen temel hususları ve daha birçok önemli ayrıntıyı anlaşılır ve kolay okunabilen bu kitapta derlemiştir. Ayrıca, yıllarca devletin üst görevlerinde bulunmuş biri olarak da konu ile ilgili değerli görüşleri sunmuştur. Bu kitap, Birinci Dünya Savaşı yıllarında yaşananları, Ermenilerin ileri sürdüğü iddiaların ardında yatanları, suçlamalara karşı tarihsel ve hukuki gerçekleri ortaya koyan, okuyucuların konu ile ilgili bilgilendirilmesine yönelik önemli ve geniş kapsamlı bir çalışmadır.

[1] İlker Başbuğ, *Ermeni Suçlamaları ve Gerçekler*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2015, s.54

[2] Ibid, s.206

[3] Ibid, s.220

[4] Ibid, s.223

[5] Burada parlamentolar tarafından alınan soykırım kararlarının hiçbir hukuki değerinin olmadığını, bunların sadece siyasi beyan niteliğinde olduğunu, soykırım kararının ancak yetkin uluslararası mahkemelerce verilebileceğini vurgulamakta fayda vardır.

Yazar Hakkında :

Ali Murat Taşkent, Nisan 2015 ile Eylül 2017 arasında Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) analist olarak çalışmıştır. Taşkent, Kafkasya ve Türkiye-Ermenistan ilişkileri üzerinde çalışmalar yürütmüştür.

Atıfta bulunmak için: TAŞKENT, Ali Murat. 2026. "KİTAP ANALİZİ: ERMENİ SUÇLAMALARI VE GERÇEKLER." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2015 / 16. Temmuz 03. Erişim Kasım 22, 2026. https://www.avim.org.tr/tr/Analiz/KITAP-ANALIZI-ERMENI-SUCLAMALARI-VE-GERCEKLER

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır